

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta - Katedra psychologie
Celetná 20, Praha 1

Posudek oponenta na rigorózní práci

Název práce: Proces léčby obsedantně-kompulzivní poruchy u dětí a dospívajících

Autor: Mgr. Viktorie Mašková

Oponent: PhDr. Alice Maulisová, Ph.D.

PŘÍNOS práce: Autorka obrací pozornost čtenáře na aspekty obsedantně kompulsivní poruchy (OCD) u dětí a dospívajících, které obvykle nejsou zákonitým obsahem tematicky zaměřených odborných textů. Kromě rozboru doporučených terapeutických postupů se zaměřila na to, jak se v ČR daří je realizovat v praxi.

CÍL práce je definován jako “získání vhledu do psychoterapeutické a psychiatrické praxe v souvislosti s léčbou OCD u dětí a dospívajících, a to jak z pohledu odborníků, tak z pohledu klientů a jejich rodičů.” Autorka vychází z poznatku, že přestože je metodou první volby spolu s farmakoterapií kognitivně behaviorální terapie (KBT), děti a dospívající s OCD jsou velmi často léčeni u terapeutů i jiného zaměření. Práce takto stanovené cíle naplňuje.

PO FORMÁLNÍ STRÁNCE práce obsahuje 176 stran textu, dále citované zdroje, následuje seznam tabulek, zkratk a příloh. Přílohou je informační brožura pro pacienty a blízké pacientů s OCD. Práce je přehledně členěna na jednotlivé kapitoly, nechybí abstrakt, klíčová slova.

LITERÁRNĚ PŘEHLEDOVÁ část je sdělení členěné do 4 kapitol, první z nich je věnována komplexně OCD, jeho symptomatologii, etiologii a diagnostice. Druhá kapitola pojednává o specifických léčebného procesu u dětí a dospívajících, definuje psychoterapeutický proces, následně se drobně obsahově odklání ke klinicko-psychologickému vyšetření a k popisu práce pedopsychiatra. Nejobsáhlejší je kapitola o léčebném procesu dětí a dospívajících s diagnózou OCD, věnuje se farmakologii a užívaným typům psychoterapie, ze kterých vybírá KBT, rodinnou terapii, jiné pak shrnuje pod podkapitolu Další psychoterapeutické přístupy. Uvedené jsou i jejími slovy alternativní a podpůrné možnosti léčby, kam autorka řadí techniky užívané buď výzkumně (př. zařazení virtuální reality) nebo primárně pro jiné diagnózy (Eye movement desensitization and reprocessing; desenzibilizace a přepracování pomocí očních pohybů). Čtvrtá kapitola podle názvu slibuje shrnutí dosavadních poznatků o situaci léčby OCD u dětí v

ČR a v USA, nicméně pojednává především o obecném problému poddimenzování psychiatrické a psychologické péče o dětskou populaci v ČR a stylu organizace cílené zdravotní péče na území některých ze států euro-americké zóny.

V celé literárně přehledové části nacházíme více v podstatě správných, ale vlastně ne zcela přesných informací. Např. Kapitola 1.3.1. Diferenciální diagnostika (str.23 a dále) patřičně zpracovává téma odlišnosti OCD od jiných nosologických jednotek, které však nepřesně nazývá nejen vzhledem k v ČR aktuálně platnému klasifikačnímu systému MKN-10, ale i k tomu paralelně platnému v USA, tedy DSM-5 – autorka možná nezpracovala, že cituje autora odkazujícího se terminologicky k DSM-5, který však i sám užívá neaktuální pojmy. V textu se pak stane, že užitý termín hypochondrie (str.25) neexistuje ani v jednom ze systémů. Tedy v ČR bychom měli mluvit o hypochondrické poruše, dle DSM –5 o somatic symptom disorder nebo illness anxiety disorder, což jsou nové diagnostické jednotky, které termín hypochondrie nahradily a užívají se dle ne/přítomnosti somatických symptomů. U pojmů přeložených do češtiny uvádí zkratky pocházející z anglického originálu, což však ve výše uvedeném světle je spíše drobností. Obdobným obtížím by se kolegyně vyhnula, kdyby cíleněji vybírala zdroje, ze kterých čerpá. Již zmíněný text doplňuje informacemi z publikace sice recentní, nicméně vydané jako “příručka pro terapeutky, psychology, rodiče” (viz Jirků, 2018), přestože by mohla čerpat i z obdobně recentní monografie renomovaných autorů Praško, J., Grambal, A., Šlepecký, M., Vyskočilová, J. (2019). Obsedantně-kompulzivní porucha. GradaPublishing a.s. Bohužel nalezneme mezi citovanými prameny i ještě méně vědecky relevantní zdroje, než je populárně naučná literatura, např. str. 54: “Avšak „Brain center TMS“ v San Diegu na svých stránkách uvádí, že TMS lze prokazatelně využít jakožto efektivní léčebnou metodu OCD u dětí (<https://braincentertms.com/child-adolescent-ocd/>).” Reálně se jedná o stránky soukromého týmu nabízející klientům hrazenou konkrétní službu, bez jakékoli vazby jeho členů na přiložené publikace, na které se odkazují. Zdroje typu rozhovor s byt' odborníky z praxe v byt' veřejnoprávním médiu (str. 58) též nelze zařadit jako relevantní původ vědeckého poznatku, nemluvě o tom, že text týkající se úskalí specializačního vzdělávání v klinické psychologii nelze považovat za součást teoretické analýzy poznání vztahujícího se k tématu předkládané práce. Z těch méně závažných obsahových chyb rešeršní práce bych zmínila špatně uvedenou citaci P. Řičana na str. 32, ten se v uvedené knize se jako autor nevyskytuje. V celém textu nacházíme množství sekundárních citací, některé jsou navíc z publikací v neaktuální podobě a některé budí dojem až nepatřičnosti (na str. 20 je textem přehledového článku z periodika lokálního významu vysvětlována změna v klasifikačním systému provedená světovou zdravotnickou organizací). Z formálních chyb bych zmínila snad jen zcela chybně uvedený citační formát na str. 18, konkr. Mašková, 2020, in Praško & Prašková, 2007.

V EMPIRICKÉ ČÁSTI nacházíme 2 kvalitativní výzkumná šetření.

První z nich bylo součástí autorčiny obhájené diplomové práce a i v předkládané práci je standardně představena. Autorka pomocí tematické analýzy dat zpracovávala data získaná pomocí polostrukturovaného rozhovoru s autorkou sestavenými jádrovými a specifikujícími otázkami.

Druhé šetření je rozšířením původního výzkumného projektu v souladu s cílem předkládané práce o zpracování zkušeností s léčbou OCD těch, kterých se to týká, tj. Děti a rodinných příslušníků dětí s diagnostikovaným OCD. Předkládá tedy 4 případové studie, ve kterých prezentuje data získaná opět polostrukturovaným rozhovorem. Zmapovává anamnestické informace, symptomatiku OCD, její psychosociální dopady a léčbu. Účastníky výzkumu získala samovýběrem či metodou sněhové koule.

Výstupy zpracování dat souhrnně diskutuje, včetně tématu výhod a rizik zvoleného výzkumného designu, výběru výzkumného vzorku, resp. konkrétních kazuistik. Nastíněním dalších možných rozšíření či témat k doplnění autorka prokazuje svůj rozhled a orientaci v problematice.

Celkově je možno prohlásit, že:

- Autorka předkládá nevyvážený text, a to v neprospěch literárně přehledové části. Nejslabší stránkou je práce se zdroji, ty nejsou vybrány vždy relevantně k povaze rigorózní práce.
- V empirické části naopak jasně definuje svůj výzkumný záměr a kompetentně odůvodňuje zvolený výzkumný design. Formulace výzkumných otázek i forma práce s daty jsou v souladu s výzkumnou myšlenkou.

Doporučuji, aby autorka dostala možnost zúčastnit se rigorózního řízení v podobě obhajoby práce a navrhuji, aby konečné hodnocení bylo zvoleno komisí s ohledem na její průběh.

V Praze, 14.11.2023

PhDr. Alice Maulisová, Ph.D.